

ORNITOGRAFIE

Ghid ilustrat de folclor
și simbolistică a păsărilor

Traducere din limba engleză de Mugur Butuza

Jessica Roux

Editura Paralela 45

Director de producție editorială: Ionuț Burcioiu

Redactare: Mugur Butuza

Corectură: Gabriela Grigorescu

Tehnoredactare & DTP copertă: Mihail Vlad

Pregătire de tipar: Marius Badea

Consultant științific: biolog Vlad Cioflec

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ROUX, JESSICA

Ornitografie : ghid ilustrat de folclor și simbolistică a păsărilor /

Jessica Roux ; trad. din lb. engleză de Mugur Butuza. – Pitești :

Paralela 45, 2025

ISBN 978-973-47-4264-6

I. Butuza, Mugur (trad.)

59

39

Ornithography: An Illustrated Guide to Bird Lore & Symbolism

Jessica Roux

Ornithography. An Illustrated Guide to Bird Lore and Symbolism © 2024 by Jessica Roux

Ornithography was first published in the United States by Andrews McMeel Publishing, a division of Andrews McMeel Universal, Kansas City, Missouri, U.S.A.

Copyright © Editura Paralela 45, 2025

Prezenta lucrare folosește denumiri ce constituie mărci înregistrate, iar conținutul este protejat de legislația privind dreptul de proprietate intelectuală.

www.edituraparelela45.ro

INTRODUCERE

Păsările ne-au inspirat pe noi, oamenii, încă din cele mai vechi timpuri: eleganța pe care o arată în zbor, cântecele lor captivante și comportamentele delicate ne inspiră speranță și ne încântă. Culturile de pe tot globul, vreme de multe secole, au privit către păsări în căutarea sensurilor, bazându-se adesea pe aceste creaturi pentru a învăța lecții morale, pentru a-și ilumina istoria, a prezice victorii sau a fi avertizate asupra nenorocirilor.

Observația divinatorie a păsărilor a început cu mult timp în urmă, cel puțin din Grecia antică, unde ornitomanția – interpretarea semnelor în funcție de mișcările și cântecele păsărilor – constituia o parte integrantă a culturii grecilor. Aceasta a deschis drumul practicii vechilor romani numită interpretarea augurilor, de unde provin termeni precum „auspicii“, adică semne favorabile, sau „inaugurare“, care, la Roma, denumea o ceremonie oficială ce presupunea observarea păsărilor în așteptarea semnelor divine. Preoții auguri căutau mesaje în felul în care zburau păsările și în înălțimea la care o făceau, în numărul păsărilor vizibile, în cântecele și chiar în tiparele lor de hrănire. Interpretările augurilor erau privite cu multă seriozitate de romani și aveau o mare influență asupra vieții cotidiene și politici, ba chiar și asupra strategiilor militare.

Deși citirea augurilor nu mai este o practică răspândită și nici nu dispunem de un „limbaj al păsărilor“ la fel de standardizat pe cât era limbajul victorian al florilor, putem căuta în folclor, mitologie și istorie aluzii la simbolismul asociat prietenelor noastre înaripate. Reflectând asupra a zeci de astfel de surse, am reușit să atribui înțeleșuri la vreo sută dintre păsările mele preferate și le-am desenat pe fiecare în parte. Deși am inclus în colecția mea multe păsări dintre cele mai îndrăgite, precum măcăleandrul, vrabia și pânțarușul, am descoperit că, dintre toate, cea mai dragă mi-e „rătușca cea urâtă“: pasăre cu proporții aparte, culori stranii și pene fantastice. Fie că sunt universal iubite ori temute, admirate sau ridiculizate, am ajuns să cred că fiecare pasăre are o poveste de spus.

Așadar, data viitoare când vedeți un cardinal la hrănitore sau un uliu în înaltul cerului, gândiți-vă la mesajul pe care e posibil să vi-l fi adus. Ce învățătură o fi purtând? Ce taine v-ar putea dezvălui?

ACVILA

Accipitridae

Semnificație: Forță; concentrare

Folclor: Venerația inspirată de aceste păsări mari de pradă este prezentă în folclorul și istoria din toată lumea. Un simbol bine-cunoscut heraldicii americane și europene, asocierea acvilei cu forța ar putea proveni din legătura ei cu Zeus. Se spunea că acesta prefera acvila pentru forța și puterea ei.

Naturalistul roman Pliniu cel Bătrân a făcut un pas mai departe, scriind că acvilele erau capabile să privească direct în Soare fără să clipească și își antrenau puii să facă la fel – de aici expresia „*eagle-eyed*”¹, care indică un ascuțit spirit de observație și atenție la mici detalii.

Scriitorii creștini timpurii au asociat și ei acvila cu forța, accentuând capacitatea sa de a urca în zbor spre paradis. Acvila a devenit un simbol al Sfântului Ioan Evanghelistul, despre a cărui evanghelie se spunea că are un spirit înălțător, inspirator.

¹ Echivalentă cu expresia românească „ochi de vultur”, cu exact același sens: acuitate vizuală excepțională. (*N. tr.*)

CANARUL

Serinus

Semnificație: O avertizare

Folclor: Expresia „canarul din mină“ se referă la folosirea coliviilor cu canari ca sisteme de avertizare în tunelurile subterane, la începutul secolului al XX-lea. Pentru că aceste păsări sunt mult mai sensibile decât oamenii la prezența monoxidului de carbon și a altor gaze toxice, comportamentul lor îi avertiza pe mineri de existența unor condiții periculoase. Dacă păsările mureau sau deveneau agitate, minerii aveau destul timp să ajungă la suprafață înainte de a fi ei înșiși vătămați.

FAZANUL

Phasianidae

Semnificație: Pace

Folclor: Ca și în cazul păunilor, fazanii masculi sunt mult mai vii colorați decât femelele. În China, fazanul auriu este considerat una dintre sursele de inspirație pentru pasărea mitică *feng huang*, asemănătoare Păsării Phoenix. Aceasta figurează frecvent atât pe giuvaierile antice, cât și pe cele moderne, dar și în decorațiunile de nuntă și de interior, precum și în lucrări plastice. Pasăre nemuritoare, *feng huang* este asociată cu pacea și prosperitatea.

LEBĂDA

Cygnus

Semnificație: Metamorfoză

Folclor: Albe, elegante și fascinante, lebedele au inspirat o serie de mituri, în multe dintre ele păsările acestea transformându-se în oameni sau invers, oamenii devenind lebede. Într-o astfel de narațiune din Irlanda, intitulată „Fiii lui Lir“, o mașteră geloasă își preschimbă cei patru copii vitregi în lebede. Aceștia au trăit 900 de ani, fiind venerați pentru cântecele și poemele lor fermecătoare.

Poate cea mai celebră dintre poveștile cu lebede este baletul *Lacul lebedelor*, al lui Ceaikovski. Protagonista baletului este Odette, o prințesă transformată în lebedă de un vrăjitor diabolic, baronul Von Rothbart. Odette nu poate lua înfățișare umană decât între miezul nopții și zorii zilei – și tocmai atunci se îndrăgostește prințul Siegfried de ea. Vrăjitorul îl păcălește pe Siegfried, făcându-l să-și mărturisească dragostea nu pentru Odette, ci pentru fiica lui Rothbart, Odile. Când Siegfried își dă seama de greșeala sa, o găsește pe Odette, care e blestemată să rămână lebedă pentru totdeauna. Cei doi se aruncă în apele lacului, iar dragostea lor spulberă blestemul.

Vezi și: *Rața* (pagina 170)

NAGÂȚUL

Vanellinae

Semnificație: Înșelăciune

Folclor: Confundat uneori cu ploierul, nagățul este o pasăre care cuibărește pe sol și are o reputație nefericită. Un grup de nagății se numește în engleză „*deceit*” (înșelăciune), iar folclorul legat de aceste picioroange ne arată care este motivul.

O legendă suedeză povestește despre o servitoare a Fecioarei Maria care a fugit după ce a furat niște foarfeci. Când a fost prinsă, servitoarea a fost transformată în nagăț: o pasăre ale cărei pene din coadă par tăiate. Mai mult, strigătul nagățului – „Tivit! Tivit!” – înseamnă în suedeză „Am furat! Am furat!”

Vezi și: *Ploierul* (pagina 156)

PAPAGALUL

Psittaciformes

Semnificație: Curaj

Folclor: Păsări mari și extraordinar de colorate, papagalii au captivat de multă vreme imaginația oamenilor. Conform unei legende din Asia de Sud, Buddha însuși s-a născut odată în forma unui mic papagal cenușiu. Când o furtună a stârnit un incendiu în junglă, papagalul s-a scufundat în apa unui râu, după care și-a scuturat cu disperare aripile pe deasupra flăcărilor. Un zeu din ceruri, văzând acestea, a fost mișcat de eforturile micului papagal de a salva pădurea. Zeul a plâns, iar lacrimile sale au stins văpaia. Pârjolit de flăcări și înmuiat în lacrimile zeului, papagalul, care înainte era o pasăre banală, s-a transformat într-una cu un colorit extraordinar de viu: cu roșul focului, albastrul apei, verdele junglei și galbenul soarelui.

PĂUNUL

Pavo cristatus

Semnificație: Venerație

Folclor: Masculul păunului, spre deosebire de modesta femelă, este o pasăre maiestuoasă și frumoasă, considerată a fi sacră într-o diversitate de culturi.

În religia populației Yazidi din Orientul Mijlociu, Tawûsî Melek („îngerul-păun“, în limba kurdă) este liderul celor șapte îngeri ai lui Dumnezeu. El este responsabil de tot ce se petrece în natură – pe pământ, în cer, în munți și în mare.

În Grecia antică, păunul era pasărea sacră a Herei și era înhămat la carul zeiței. Grecii antici, care credeau că păunul nu se descompune după moarte, asociau această pasăre cu nemurirea.

Cuvântul sanscrit pentru păun – *mayura* – este asociat cu multe zeițăi hinduse; în plus, păunul este pasărea națională a Indiei, patria sa de origine. Într-o legendă hindusă, Indra, zeul ploii, se luptă cu demonul Ravana, când un păun îl protejează, ascunzându-l vederii. Pentru a-i mulțumi păsării, Indra i-a dăruit frumosul penaj verde-albastru.

STURZUL

Turdidae

Semnificație: A fi auzit fără a fi văzut

Folclor: Cunoscut pentru cântecul său eteric, sturzul joacă un rol important într-o legendă a populației Oneida din America de Nord: cu mult timp în urmă, Creatorul hălăduia prin păduri, când și-a dat seama că păsările nu scot niciun sunet. Pentru a remedia această situație, a organizat o competiție, în urma căreia să le repartizeze păsărilor cântecele specifice. Fiecare pasăre trebuia să zboare cât putea de sus, în cer, iar când n-ar fi putut zbura mai departe, și-ar fi găsit cântecul propriu. Pasărea care avea să zboare cel mai sus urma să primească cel mai frumos dintre toate cântecele. Dorindu-și să câștige acest concurs, sturzul s-a ascuns în spinarea acvilei, despre care era convins că avea să zboare cel mai sus. Când acvila a zburat cât de sus a putut, sturzul a pornit și el, zburând chiar mai sus. Acolo, în înaltul cerului, a auzit un cântec frumos, pe care l-a învățat înainte să zboare înapoi pe pământ. Când s-a întors, celelalte păsări au fost nemulțumite de el, iar el s-a rușinat de faptele sale. De aceea a decis să se ascundă în păduri, unde rareori poate fi văzut, dar încă mai poate fi auzit cântându-și trilurile fermecătoare.

TUCANUL

Ramphastidae

Semnificație: Prima impresie

Folclor: Păsări magnifice cu un penaj contrastant și un cioc viu colorat, tucanii sunt venerați de populațiile indigene din America Centrală și de Sud, unde penele lor sunt deseori folosite pentru podoabele ceremoniale pentru cap.

Legendele despre tucan se concentrează adesea asupra ciocului, care, pe lângă culorile sale vii, constituie o treime din lungimea întregului corp al păsării. O poveste populară braziliană susține că tucanul a ajuns regele păsărilor cocoțându-se într-o scorbură de copac, de unde și-a arătat numai ciocul, ascunzându-și restul corpului. Celelalte păsări l-au acceptat ca rege, crezând că un asemenea cioc impresionant nu putea aparține decât unei păsări masive. Totuși, când regele a ieșit, în sfârșit, din scorbură sa, a fost ridiculizat pentru proporțiile sale neobișnuite.

DESPRE AUTOARE

Jessica Roux este o ilustratoare americană, stabilită în Nashville, statul Tennessee. Pasionată de floră și faună, adoră să exploreze și să fie înconjurată de abundența naturii. Ilustrațiile ei, în care folosește culori pastelate și forme armonice, redau în detalii minuțioase plante și animale, amintind prin stilul lor de frumusețile lumii de odinioară.

FLORIOGRAFIE

Limbajul secret al florilor: ghid ilustrat

JESSICA ROUX

Editura Paralela 45

FLORIOGRAFIE

Cartea de colorat

JESSICA ROUX

Editura Paralela 45

